

Tekoäly terveellisen ja turvallisen vuorotyön tukena

Tekoälyä voi käyttää työpaikoilla vaikuttavasti ja vastuullisesti tukemaan vuorotyön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Suositukset on suunnattu vuorotyöpaikoille, työterveyshuollon toimijoille ja tekoälyratkaisujen kehittäjille.

Tekoälyratkaisuja tulee käyttää ensisijaisesti päätöksenteon tukena. Niiden hyödyntäminen edellyttää vuorotyön erityispiirteiden ymmärtämistä, käyttäjien osallistumista, tietosuoja- ja eettisyyden varmistamista, riittävää tekoälylukutaitoa ja ratkaisujen vaikutusten systemaattista arviointia.

1. Huomioi vuorotyön erityispiirteet tekoälyratkaisujen kehittämisessä ja käytössä

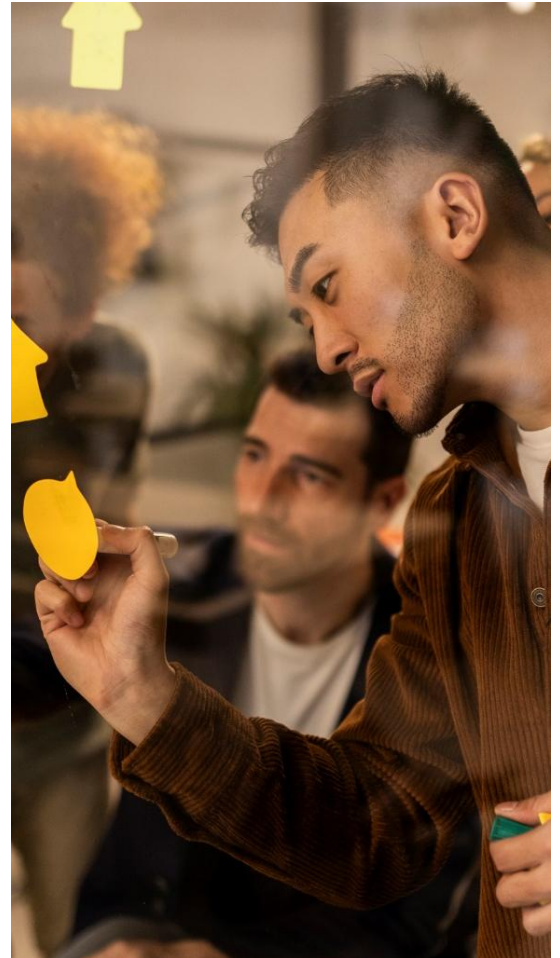
Vuorotyö vaikuttaa uneen, palautumiseen, vireyteen, työn ja muun elämän yhteensovittamiseen sekä pitkällä aikavälillä terveyteen ja työkykyyn. Tekoälyratkaisuissa tulee huomioida vuorotyön erityispiirteet, jotta ne eivät palvele pelkästään toiminnan tehostamista.

- Tunnista vuorotyöhön liittyvät keskeiset terveys- ja turvallisuushaasteet.
- Huomioi työvuorojen kuormittavuus, palautumisajat, yötyö, peräkkäiset vuorot ja yksilölliset erot vuorotyöhön sopeutumisessa.
- Käytä tekoälyä ergonomisen työvuorosuunnittelun, palautumisen ja työn turvallisen suorittamisen tukena.
- Kun asetat tekoälyn hyödyntämiselle tavoitteet, ota huomioon työpaikan taloudelliset ja toiminnalliset realiteetit.
- Varmista, että lopullinen päätösvastuu säilyy ihmisillä.

2. Vahvista tekoälylukutaitoa

Tekoälyratkaisujen vastuullinen käyttö edellyttää, että eri toimijat ymmärtävät ratkaisujen käyttötarkoituksen, toimintalogiikan, mahdollisuudet, rajoitukset ja epävarmuudet. Tekoälylukutaito on teknistä, käytännöllistä ja eettistä osaamista.

- Kartoita käyttäjien ja asiantuntijoiden tekoälyosaaminen ennen tekoälyratkaisun käyttöönottoa.
- Tarjoa kohderyhmille sopivaa koulutusta ja käytännön tukea.
- Kuvaa selkeästi, mitä tekoäly tekee, mitä tietoja se käyttää ja miten sen ehdotuksia tulee tulkita.
- Mahdollista käyttäjäpalautteen antaminen ja kysymysten esittäminen koko käyttöönoton ajan.

Muistilista: Tekoälyratkaisujen kehittäminen ja käyttö

1. Huomioi vuorotyön erityispiirteet
2. Vahvista tekoälylukutaitoa
3. Rakenna osallistumista, luottamusta ja oikeudenmukaisuutta
4. Varmista tietosuoja, eettisyys ja läpinäkyvyys
5. Kehitä ratkaisuja yhteistyössä ja hyödynnä ekosysteemille tyypillistä yhteiskehittämistä
6. Arvioi vaikutuksia ja kehitä toimintaa jatkuvasti

3. Rakenna osallistumista, luottamusta ja oikeudenmukaisuutta

Tekoälyratkaisut voivat vaikuttaa työntekijöiden arkeen, työvuoroihin, kuormitukseen ja kokemukseen oikeudenmukaisuudesta. Luottamus syntyy avoimuudesta, osallistumisesta, selkeästä vastuunjaosta ja mahdollisuudesta kyseenalaistaa tekoälyn ehdotuksia.

- Ota henkilöstö ja keskeiset käyttäjäryhmät mukaan suunnitteluun, pilotointiin ja arviointiin.
- Kerro avoimesti, miksi tekoälyä käytetään ja mitä sillä tavoitellaan.
- Määrittele selkeästi työnantajan, työterveyshuollon, teknologiatoimittajan ja tutkijoiden roolit.
- Vältä käytäntöjä, jotka voivat johtaa työntekijöiden perusteettomaan valvontaan, leimaamiseen tai epäoikeudenmukaiseen kohteluun.

4. Varmista tietosuoja, eettisyys ja läpinäkyvyys

Vuorotyön terveellisyttä ja turvallisuutta tukevat tekoälyratkaisut voivat käsitellä työaika-, henkilöstö-, terveys- tai hyvinvointitietoja. Tietojen käsittelyn tulee olla lainmukaista, tarpeellista, käyttötarkoitukseen rajattua ja työntekijöille ymmärrettävää.

- Määrittele, mitä tietoja käytetään, miksi niitä käytetään ja kuka pääsee tietoihin käsiksi.
- Erotta työnantajan, työterveyshuollon ja teknologiatoimittajan roolit erityisesti terveystietojen käsittelyssä.
- Varmista tietosuoja, tietoturva, salassapito ja tutkimuseettiset periaatteet silloin, kun ne ovat sovellettavissa.
- Kuva ja raportoi läpinäkyvästi ratkaisujen vaikutukset, rajoitukset ja mahdolliset riskit.

Muista vuorotyön erityispiirteet, kun kehität ja otat käyttöön uusia tekoälyratkaisuja.

5. Kehitä ratkaisuja yhteistyössä ja hyödynnä ekosysteemille tyypillistä yhteiskehittämistä

Vuorotyöhön soveltuvat tekoälyratkaisut edellyttävät usein työpaikkojen, työterveyshuollon, teknologiakehittäjien ja tutkijoiden yhteistyötä. Kehittämistyö onnistuu usein parhaiten niin sanotussa ekosysteemissä, jossa eri toimijat yhdistävät taitonsa ja resurssinsa yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Yhteistyö auttaa varmistamaan, että ratkaisut perustuvat todellisiin tarpeisiin, asiantuntijatietoon, toimivaan teknologiaan ja riippumattomaan arviointiin.

- Tunnista yhteistyökumppanit jo kehittämisen ja käyttöönoton alkuvaiheessa.
- Selvitä mukana olevien toimijoiden tavoitteet, vastuut ja käytettävissä olevat tiedot.
- Hyödynnä työterveyshuollon asiantuntemusta ja tutkijoiden menetelmällistä osaamista.
- Edistä yhteiskehittämistä, pilotointia ja validointia todellisissa työympäristöissä.

6. Arvioi vaikutuksia ja kehitä toimintaa jatkuvasti

Tekoälyratkaisun käyttöönotto ei ole kertaluonteinen tekninen muutos, vaan jatkuvaa arviointia ja oppimista edellyttävä toimintaa. Vaikutuksia tulee seurata määrällisten mittareiden ja työntekijöiden kokemusten avulla.

- Määrittele etukäteen mitä vaikutuksia seurataan ja mitä mittareita seurantaan käytetään.
- Arvioi terveyden ja työturvallisuuden lisäksi teknologian käyttöönoton vaikutuksia oikeudenmukaisuuteen, luottamukseen ja työn sujuvuuteen.
- Tunnista myös odottamattomat haitat ja korjaa toimintatapoja tarvittaessa.
- Hyödynnä arviointitietoa tekoälyratkaisujen, toimintamallien ja suositusten jatkuvassa parantamisessa.

ASiantuntijamme

Mikael Sallinen
tutkimuspäällikkö
mikael.sallinen@ttl.fi
+358 30 474 2735

Kati Karhula
erikoistutkija
kati.karhula@ttl.fi
+358 30 474 2560

Päivi Vanttola
erikoistutkija
paivi.vanttola@ttl.fi
+358 30 474 2018